

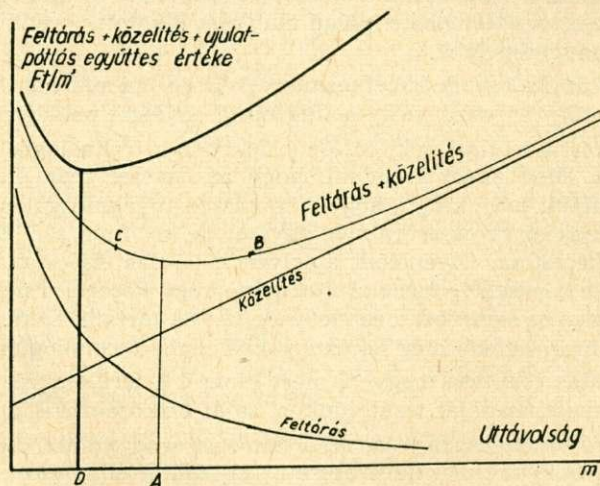
BEÉLY MIKLÓS:

ERDŐGAZDASÁGUNK KÖZGAZDASÁGI PROBLÉMÁI

Az új gazdasági mechanizmusban megváltoztak a gazdálkodási tényezők és anyagi lehetőségeink. Munkánk csak akkor haladhat helyes irányban, ha a megváltozott viszonyok között is olyan összhangot tudunk teremteni, amely lehetővé teszi a megkezdett munkánk töretlen folytatását és az erdőgazdálkodás két alaptörvényének, az egyenletességnek és a fokozódó intenzitásnak a biztosítását. Természetesen itt csak néhány kérdés felvillantására kerülhet sor.

A vándorgyűlés tájékoztatójának alapján a legtöbben bizonyosan azt a kérdést teszik fel, tudjuk-e indokolni a szokástól eltérő rendkívül intenzív feltárást, melyet a lillafüredi erdészet területén megvalósítottunk? A kérdést a szállítástechnika közismert törvényszerűségeinek az idézésével egyszerűen meg lehet világítani.

A közelítés távolságát az utaknak egymástól mért távolsága határozza meg. Ezzel arányosan változik az önköltség. Ezt az egyenes egyenletével ábrázolják, amelynél — azonos eszköz esetében, azonos rakományt és sebességet feltételezve — az „y” tengelyből kimetszett darab a fel- és leterhelés idejének felel meg. Az úthálózat sűrűségének önköltsége parabola szerint változik.

1. ábra

A feltárás és közelítés együttes önköltségét a két összefüggés integrálása útján nyerjük, mely egyúttal optimumgörbe. A görbe legmélyebb pontjából az „A” pontból húzott függőleges metszi ki a vízszintes tengelyből az úttávolság leggazdaságosabb mértékét. A feltáráshálózat létesítése, még ha egyszerű kezelőutakról is van szó, — nagy költségigényű. Ezenkívül a beruházás lehetőségei is rendkívül korlátozottak. Indokoltnak látszik tehát azoknak a véleménye, akik e nehézségeket szem előtt tartva a „B” pont körüli érték közelében ajánlják a gyakorlatnak a legmegfelelőbb úttávolság megválasztását. Tisztán az anyagmozgatás önköltsége szempontjából igazuk is van. Nem is vitatható igazságuk tarvágások esetében és ott, ahol a munka elvégzéséhez a nagy teljesítményű közelítő gépek rendelkezésre állnak. Erdőgazdaságunk bükki tájegységén azonban természetes felújítással dolgozunk.

Állományaink véghasználataiban eleinte spontán módon olyan gyakorlatot alakítottunk ki, amelyben az úttávolságot a „C”, — sőt egyes esetekben a „D” pont közelében választottuk meg. A bennünket ért sok bírálat hatására hozzáálltunk a kérdés részletesebb vizsgálatához. Az ERTI lillafüredi kirendeltségével közösen végzett üzemi méretű eredményeink adatainak kiegyenlítése után meghatározhatjuk azokat a paramétereket, amelyek tisztázták bükköseink felújításában az úthálózat hatását, illetve az úthálózat és az újlátpótlás kölcsönhatását.

Ha ezeket a paramétereket felhordjuk az előző görbére, amely ábránkon vékonyabb vonallal van feltüntetve, a magasabban elhelyezkedő vastag vonallal megvont újabb optimumgörbéhez jutunk. Ez igazolni látszik előzetes feltevésünket. Úgy érezzük, hogy a szokásosnál sűrűbb, eddig csak az anyagmozgatás önköltségi adatainak számí-

tásával nyert fm/ha irányadatok lényegesen megváltoznak, ha az erdőgazdálkodás teljes önköltsége alapján számolunk.

Meggyőződésünk, hogy további eltolódás várható abban az esetben, ha a tisztítások és a többi nevelővágás eredményességét is számításba vesszük. A vázolt összefüggések az általunk alkalmazott technológia esetében pedig kisebb eltolódásokat mutatnak, mint amilyenek egyéb módszerek esetében jelentkeznek, hiszen a kerékpáros komplex módszer önmagában is kíméletes. A teljes önköltség alapján történő optimum-számítás minden esetben nagyobb sűrűségű feltáráshálózatot mutat gazdaságosnak, mintha kizárólag csak a szállítástechnikai összefüggéseket vennénk figyelembe.

Az elmondottak alapján a бүккі tájegységre jellemző félszáraz típusokban, ahol a jövőben is természetszerű erdőgazdálkodást kívánunk folytatni, — méghozzá az őshonos fafajok természetes felújítása révén — általában ezzel az útsűrűséggel kívánunk dolgozni. A már üzemi méretűvé vált kísérletek eredményei erre ösztönöznek bennünket. Csermely László már leírta, hogyan lehet az úthálózat kiépítését, a vágáskoncentráció segítségével, térben és időben ütemezve tervszerűvé tenni. Én most röviden visszatérek erre a kérdésre és a gazdaságossági oldalt helyezem előtérbe. Más szóval az anyagi alapok megteremtésének nálunk alkalmazott gyakorlatát ismertetem.

A kezelőutakkal megfelelően behálózott erdőben az erdőgazdálkodás önköltsége — viszonyaink között — 1 m³ véghasználati fára vetítve 20—30 Ft-os önköltségsökkenést eredményez. Ez azonban így csak akkor igaz, ha a feltárás kiépítésére fordított költséget a teljes véghasználati fatömegre vonatkoztatjuk. Az első belenyúlások alkalmával azonban csak 100—150 m³ fát termelünk ki. Így az útépités önköltsége többnyire éppen megtérül. A teljes eredmény csak a véghasználatok befejezésekor, — évek múlva fog jelentkezni.

Nem lenne baj, ha technikailag meg tudnánk oldani az utak építését a véghasználatok megkezdése évében. Zathureczky Lajos referátumában arról ír, hogy a felújulás gyakran éppen az útpáaszták hatására indul meg. Csermely László ugyanakkor említést tesz arról, hogy az útpáasztából kikerülő fa leggazdaságosabb mozgatása akkor érhető el, ha a kitermeléssel egyidejűleg végezzük az útépitést. A későbbi eredmény érdekében tehát meg kell hitelezni a feltárás költségét. A kísérleti terület tapasztalataiból kiindulva most már valamennyi erdészetiünkben a következőkben vázolt megoldás szerint indulunk el.

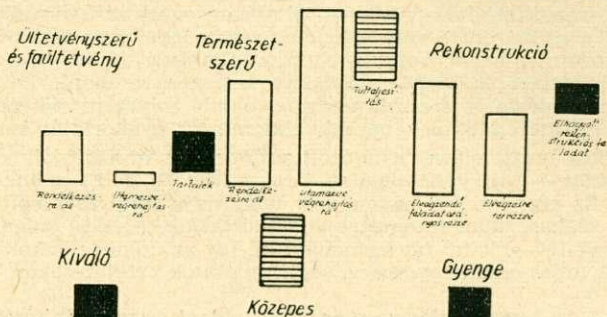
A beruházási költségek megfelelő csoportosításával és a fahasználatban elérhető energiamegtakarítás összegével feltárjuk azokat a gravitációs egységeket, amelyek terveinkben szerepelnek és ésszerű koncentrációval a legnagyobb fatömeget szolgáltatják. Így 2—3 évre biztosítjuk a kedvező önköltséget. Ezzel, a korábbi évekkel szemben, jelentős összegeket szabadítunk fel. Ezeket az összegeket használjuk fel aztán a további gravitációs egységek feltáráására. Ma már eljutottunk oda, hogy a 11 évvel ezelőtti Lillafüreden elkezdett munka eredménye nemcsak a lillafüredi folyamatos feltárás pénzügyi alapjait biztosítja, hanem a megtakarítás egy része más erdészeti feltáráshálózata kiépítésének megkezdéséhez is igénybe vehető. Ahhoz, hogy merésznék tűnő vállalkozásunkat megfelelő biztonságérzettel folytathassuk, gyorsított ütemben kezdtünk hozzá középtávú terveink elkészítéséhez. Kedvezőbb helyzetben vagyunk, mint a többi erdőgazdaság, hiszen az ez év márciusában az ERTI tudományos ülészakán ismertett középtávú tervezés szükségessége, metodikája és tézisei erdőgazdaságunk területén alakultak ki. Az ERTI-kirendeltség már közel két éve dolgozik a lillafüredi erdészeti távlati és középtávú terveinek elkészítésén. Ez a terv a befejezéshez közel áll.

Az alkalmazott módszer alapján azonban már módunk nyílt arra, hogy a nagyvonalú felméréseket az erdőgazdaság egész területére a múlt év őszén megkezdjük. A felmérés már a kezdeti állapotban meggyőzött bennünket arról, hogy a régi gyakorlat az új gazdasági mechanizmus viszonyai között nem folytatható tovább. Régebben ugyanis az erdőrendezés által 10 évre meghatározott üzemtervi előírásokból az erdőgazdaság a főhatóság tervlebontása alapján különösebb mérlegelés nélkül választotta ki az egy évre jutó feladatokat. Elképzelhetetlennek tartjuk, hogy a jövőben az erdőrendezési előírások ne megfelelő súlyozással a középtávú terven keresztül váljanak éves tervekkel. Meggyőződésünk az is, hogy az éves tervekben meghatározott mennyiségi feladatokat minőségi mérlegelés alapján kell operatív tervvé fejleszteni. E tervek előnyeire most nem térek ki részletesen, csupán egyetlen vonatkozásával foglalkozom. Az eredménnyel. Régebben az eredményt elsősorban a költségoldal határozta meg. Ma az elérhető árbevétel van döntően befolyással a nyereségre. Az árak differenciálódása, az árlepcső széthúzása ezt valamennyiünk előtt világossá tette. Meg kell ismerni tehát feladatainkat, hogy megfelelően csoportosíthassuk őket.

Az erdőgazdálkodásban az egyenletességet azonban a szocialista fejlődés célkitűzései alapján úgy kell értelmezni, hogy az eredmény évről évre, ha kismértékben is, de emelkedjék. A hullámzó eredmény elviselhetetlen, mert a fejlesztés lehetőségétől is megfosztja az erdőgazdaságot.

A középtávú tervezéshez szükséges adatok nagyvonalú rendezése során már sok és lényeges ismeret birtokába jutottunk. Távlati tervünkben felmértük a termőhelyeket, a jövő gazdálkodása szempontjából és megállapítottuk, hogy az ültetvényszerű gazdálkodáshoz viszonylag kis terület áll rendelkezésünkre.

A természetszerű gazdálkodásra és a többnyire rontott erdővel borított jó termőhelyű Borsodi Dombvidék rekonstrukció jellegű munkáihoz nagyobb és közel egyenlő területekkel rendelkezünk. Mérlegeltük az érvényben levő szabályozókat is. Megállapítottuk, hogy azok az eddigi gyakorlat átlagán alapulnak. Az a vélemény alakult ki,

2. ábra

és ezzel alá akarom támasztani az ülészak megnyitó előadásán mondottakat, hogy a közgazdasági szabályozók ma nem egyértelműen ösztönöznek azokra a feladatokra, amelyek az újratermelés bővítését szolgálják. Ezért óvatosan, középtávú terveinkben csak kismértékben — szinte csak kísérleti jelleggel — irányoztuk elő a véghasználatokat azokon a területeken, amelyekben lehetőség van az ültetvényszerű gazdálkodásra.

A természetszerű gazdálkodásra alkalmas erdőkben tervezzük elvégezni feladataink túlnyomó többségét, méghozzá természetes felújítással.

A rekonstrukcióra váró területeken szintén kisebb feladatokat szándékozunk elvégezni, mint amennyi a távlati terv egyenlő részekre bontása alapján jutna. Meg kell jegyeznünk azonban azt, hogy középtávú terveinkkel belül maradtunk az üzemtervi előírások keretein. Sem az ültetvényszerű gazdálkodás, sem a rekonstrukció nem indítható meg nagyobb ütemben, mert a jelenleg érvényben levő gazdasági szabályozók nem serkentik ezt a munkát. Meggyőződésünk azonban, hogy népgazdasági érdek az újratermelés minél nagyobb fokú bővítése és ezért az ösztönzőknek szükségszerűen át kell alakulniuk. Ezért hanyagoljuk el a szélsőséges és egyben fejlettebb technikát kívánó munkákat és ezért törekszünk az átlagszinthez közelállók végzésére. Megállapítottuk tudniillik azt is, hogy gazdasági szabályozóink, mint átlagszabályozók, az átlagos feladatok eredményes végzésére vannak pozitív hatással. Így tartalékok fognak képződni az ültetvényszerű gazdálkodásra alkalmas területeken. Erre az időre csökkenni fog a természetszerű erdőgazdálkodásra alkalmas területeken a feladatok mennyisége, hiszen a távlati tervek átlagával szemben túlteljesítés itt jelentkezik. Ugyan-csak tartalékok képződnek a rekonstrukciós feladatokban is.

A rossz és jó feladatokból képződött tartalékok mennyisége körülbelül azonos a közepes feladatokban mutatkozó túlteljesítéssel. Ez a mérlegelés a teljes erdőgazdálkodás szempontjából és az erdőművelési feladatok nagyobb súlyú figyelembevételével történt. A faállományok minősége és így a várható árbevétel, továbbá az önköltség szempontjából is közel azonos a helyzet. A fatömeg-tartalékok alakulása is hasonló, a kiváló és gyenge minőségű erdőkben, mint amennyi túlteljesítést tervezünk a közepes minőségűekben.

Megállapíthatjuk tehát, hogy a jelenleg érvényben levő közgazdasági szabályozók nem hatnak egyértelműen a távlatokat és a folyó gazdálkodást illetően. Erdőgazdálkodásunknak csak néhány elemi kérdését tárgyaltam. Céloom elsősorban az volt, hogy ezeknek az egyszerű kérdéseknek az összehangolási fontosságát kihangsúlyozzam és olyan gondolatokat ébresszek, melyek munkánk alapvető koncepciójának megértését könnyebbé teszik.